

בין שני הרים גדולים

תח"ת 1234567

(לדמותו הרוחנית של רא"י קוק זצ"ל)

כשבקרתי בארץ-ישראל בשנת תרפ"ה ראיתי את שני הגאונים הצדיקים — רבי חיים זוננפלד ורבי אברהם יצחק הכהן קוק, זכר שניהם לברכה. מזלי גרם לי, שרבי חיים זוננפלד, זה הקנאי הגדול של הזמן האחרון, שוחח עמי שלש שעות שלימות כדבר עם איש הקרוב לו ברוח ודווקא על ^{אוצר החכמה} שאלות דתיות עמוקות ואף על אלה שהן נוגעות בבבת עין של היהדות החרדית. ואף הגאון הצדיק ^{תח"ת 1234567} רא"י קוק זצ"ל טייל עמי ארוכות וקצרות על דברים היותר מופלאים ^{אוצר החכמה} שב"הלכתא למשיחא". בשיחות אלה באו לידי ביטוי התקוות היותר כמוסות והאמונות היותר חזקות של שניהם עד כמה שהן נוגעות לעיקר הגאולה, שיבת ציון ותחיית העם. ושתי השיחות מתאימות ומשלימות ומבליטות ביחוד את הנגודים שבין השקפות שני גדולי ישראל אלה, ומתוך הבלטתם של ניגודים אלה נראה את הגאון קוק הנפטר בכל העוז והנשגב שבו.

דמיתי לשמוע מפי הרב זוננפלד זצ"ל תוכחות נמרצות נגד הציונות בכלל, ולהשתוממותי ושמחתי גם יחד, לא שמעתי ממנו אף מלה אחת נגד השיטה הציונית, כשהיא לעצמה, ולא עוד אלא ששמעתי ממנו דברים שהם כמו מאשרים ומקיימים את השיטה המדינית של הציונים ואף גם את כל מעשיהם הפוליטיים, וכמדומה לי, שרות הגבורה, עוז הנפש וההתמכרות לגאולת ישראל שראה הרב זוננפלד בציונים משך את לבבו לאהוב ולהוקיר אותם האנשים עצמם אשר נלחם בם בהתמרמרות עצומה, ולפעמים גם — בחמה שפוכה. את הפאטריוטיות היהודית שבהם אהב אהבת עזה ועצומה, ואת ה"חפשיות" שלהם בעניני דת שגא תכלית שנאה.

והנה רחבו ונסבו הדברים על הצעירים, ביחוד על החלוצים. מלחמה גדולה לנו עמהם, אמר לי, לא נוכל להתפשר עמהם כלל. לא אוכל דברם לשלום. לאויבים היו לי, הרב מיפו (כן קרא רבי חיים את הרב קוק) מקרב אותם בכל מיני קירוב, ואני לא כן עמדי. תשודים הם אצלי על כל דבר אסור.

החליתי להסביר לו את עיקר מהותם של צעירים אלו ואמרתי, שאי-אפשר

לדון אותם רק על פי חופשיותם בעניני דת, כי פנימיותם טובה בודאי מחיצוניותם, והראיה, שמוסרים את נפשותיהם בשביל גאולת הארץ וישוב הארץ.

— גם הרב מיפו אומר כן, אבל אין דרכו זה ישר בעיני, מה לנו ולפנימיותם? ד' יראה ללבב, אבל אנו, בני אדם, אין לנו אלא דברים שהם נגלים ולפסוק על פי הדין וההלכה.

— ובכל זאת, אמרתי, הלא כוונתם של אלו הצעירים טובה, ומי יודע דרכי ההשגחה? ואם מסבב הסיבות הביא אותם לארץ הקדושה ושם אותם לבוני ארצו, בודאי ראה בהם נקודות טובות שאינן באחרים, אף שהם אלה האחרים לכאורה טובים וישרים מהם, אפשר "דנפיק מהן בנין דמעלי" ... ואפשר שבני בניהם יהיו צדיקים גדולים מבני החבריא של מלך המשיח ...

— אפשר. הכל אפשר. בודאי יודע הקב"ה מה שהוא עושה. אם הביא אותם הקב"ה לארצו בודאי יש לו סוד גדול בזה, אבל הלא זוכר אתה את המחלוקת שבין ישעיהו ומנשה (בברכות), שחזקיהו אמר: חזאי, דנפקו מיני בני דלא מעלי וישעיהו השיבו: "בהדי כבשי דרחמנא למה לך? — מאי דמפקדת בעי לך למעבד". אנו אין לנו אלא דברי הפוסקים הראשונים והאחרונים וחייבים אנו לענוש את עוברי הדת בכל חומר הדין ואם יש לו, להקב"ה, סודות ונסתרות — הטוב בעיניו יעשה.

אח"כ 1234567

כשבקרתי אח"כ את הרב קוק זצ"ל, הגדתי לו, שאינני רואה ב"עמק" אותם הפלאים שהוא, הרב, רואה בו ושהיחס של החלוצים החפשים אל הדת מעליב ומחפיר מאד ושעל כן אינני מבין מדוע הוא, הרב, מרבה כל כך לשבח את הבונים ההם.

— קראתי מה שכתבת אחרי מותו של ברנר — היתה התשובה.

— ומה זאת תשובה על שאלתי?

— כן. קראתי כל מה שכתבת על ברנר, וברנר כתב הרבה דברים שהכאיבו לב כל איש יהודי חרד על דתו ...

— ברנר — שאני ...

— ובין בני "עין-חרוד" והדומים להם יש ברנרים רבים, גדולים וקטנים ...

— אבל, השיבותי לו, "בהדי כבשי דרחמנא למה לך" ...

— לא, ענני הרב, אין הדבר כן. דווקא — "כבשי דרחמנא" ... אין עתה

שנים ככל השנים שקדמו להן ... חיים אנו לא רק בתקופה של "עקבתא דמשיחא", כי אם רואים אנו לפנינו התחלתם של ימי המשיח עצמם. עתה צריך להשקיף ולהביט לא רק בנשמותיהם של בני אדם ולא למראה עינים נשפוט עליהם, כי

אם על פי שאיפות הגאולה ועל פי המעשים אשר הם עושים לטובת הגאולה... כשארכו עוד הדברים על ענין החיצוניות והפנימיות שבנשמות הראה לי הרב מקום אחד ב"תיקוני הזהר", שבו נאמר שדורו של משיח יהיה "ביש מבחוץ וטב מבפנים".

אוצר החכמה

כי דורנו זה הוא דורו של משיח — דבר זה היה נעלה בעיני הרב מעל כל ספק. וזוהי, לפי דעתי, הנקודה העיקרית המבדלת בין הרב זצ"ל ובין רבנים-גאונים אחרים בימיו, מה שלגבי אחרים הוא רק פרט אחד של היהדות היה אצלו עיקר העיקרים. מה שלגבי אחרים היה רק שאיפה לימי המשיח, היה אצלו — ימי המשיח ממש. מה שאצל אחרים היה, באופן היותר טוב, רק "אתחלתא דגאולה" היה אצלו הצעדים הראשונים של הגאולה עצמה והתגלותו הראשונה של המשיח עצמו.

כשבאו ימי החושך לעבודה העברית בא"י (בש' תרפ"ט) כתב במכתב-הנחמה שלו הידוע, שעתה נתכסת המשיח ועוד יתגלה בקרוב. בנוגע לארץ-ישראל הביע כבר באמרה הראשונה של ספרי "ארץ חפץ", שאין ארץ-ישראל בבחינת אמצעי לאיזה דבר גדול וקדוש או כלי לאותו הדבר הגדול והקדוש אלא — המטרה עצמה. כשהבעתי לפניו בתוך השיחה על שלשת העקרין שציין הבעש"ט: אהבת המקום, אהבת התורה ואהבת ישראל — העירני: "עתה צריך להוסיף עוד אהבה אחת, וכך צריך לגרוס: אהבת המקום, אהבת התורה, אהבת ישראל, ואהבת ארץ-ישראל".

אם בנוגע לאהבת המקום ואהבת התורה אולי הניח אחרים כמותו, הנה בנוגע לאהבת ישראל ואהבת ארץ-ישראל — בודאי שלא הניח כמותו.